

پیشگفتار

اقتصاد کشاورزی شاخه تخصصی و مجزایی از علم اقتصاد است که با حوزه عملی و کاری گسترده‌ای که به لحاظ کمی و گستردگی در همه جای دنیا دارد و همچنین از جنبه کیفی و نیز تنوع در محصولات مختلف زراعی، باغی، دامی، شیلاتی و نظایر اینها زمینه‌های فراوانی را برای فعالیتهای مستقیم و غیر مستقیم فراهم می‌سازد. در این حوزه، کتابها، مجلات، جزوات و مقالات گوناگونی به رشته تحریر در آمده است که هر کدام از آنها در جایگاه خود و با گروه مخاطبانی که دارند، از اهمیت مختص به خود برخوردارند. در زمینه اقتصاد کشاورزی کتابهای متعددی از گذشته تا کنون نگاشته شده است که هر کدام ویژگیهای منحصر به فردی دارند. دست اندرکاران تدریس این درس و نیز نویسندگان کتابی که پیش روی شماست با تجارب عملی و تدریس درس اقتصاد کشاورزی معتقدند سرفصلها و مطالبی که این درس را پوشش می‌دهند باید غالباً از منظر خرد اقتصادی مورد توجه قرار گیرند، چرا که عوامل تولید، هزینه‌ها و کاهش آنها، قیمت، بهره‌وری و کارایی، مفاهیم درون بنگاهی هستند که لازمه درس اقتصاد کشاورزی است. مقایسه سرفصلهای این کتاب با کتابهای موجود در بازار این مفهوم را القا می‌کند که این درس باید بیشتر از جنبه تولید و تولیدکننده و به صورت کاربردی مورد توجه خاص قرار گیرد و بنگاههای اقتصادی که در این بخش فعالیت می‌کنند ضمن اینکه باید گوشه‌چشمی به بازارهای داخلی و بین‌المللی حتی تأمین نیازها و افزایش تقاضای ناشی از جمعیت رو به تزاید و درآمدهای رو به افزایش داشته باشند، همچنین باید روی بنگاه تولیدی، تکنولوژی مورد استفاده و کاربردهای آن برای افزایش تولید و افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها تمرکز کنند.

نویسندگان کتاب حاضر با سالیان طولانی تدریس دروس اقتصاد خرد و اقتصاد کشاورزی و سایر مباحثی که به چنین مفاهیمی مربوط می‌شود، اندوخته‌های خود در این زمینه‌ها را جمع‌آوری و در قالب این کتاب عرضه کرده‌اند.

این کتاب برای دانشجویان رشته اقتصاد کشاورزی و همچنین دانشجویانی که یا به لحاظ اجباری بودن این درس باید آن را بگذرانند و یا علاقه‌مندان به دانستن کاربرد مفاهیم اقتصاد خرد در بخش کشاورزی و یا صاحبان بنگاههای اقتصادی که دست‌اندر کار چنین فعالیتهایی هستند، می‌تواند مفید واقع شود.

شایان ذکر است در این کتاب علاوه بر مفاهیم خرد و مرتبط با بنگاههای اقتصادی کشاورزی، مفاهیم کلی و مرتبط کلی و مرتبط با بخش کشاورزی، بازارهای داخلی و بین‌المللی و نیز مفاهیم توسعه‌ای، همچون جایگاه کشاورزی و نیز نقش تکنولوژی در کشاورزی و غیره، متناسب با فصلهای مختلف، مطالبی آمده است.

کتاب اقتصاد کشاورزی که هم اکنون در اختیار شماست طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ در پنج نوبت و با شمارگان ۱۷۰۰۰ جلد در دانشگاه علامه طباطبایی به چاپ رسیده است و نسخه کنونی، نسخه جدیدی است که سازمان «سمت» به زیور چاپ آراسته کرده است.

در تدوین کتاب حاضر با ویرایش جدید نهایت تلاش صورت گرفته است که اشکالات به حداقل ممکن کاهش یابد، اما بدیهی است که با همه این تلاشها باز هم ممکن است اشکالات و ایراداتی وجود داشته باشد. از همه کسانی که ما را در رفع آنها راهنمایی کنند، به ویژه دانشجویان سخت‌کوش و استادان گران‌قدر قبلاً نهایت تشکر و سپاس خود را اعلام می‌داریم.

در چاپ جدید کوشیده‌ایم مطالبی را که احساس می‌شد لازم است، اضافه شود و همچنین اشکالات و نواقص عبارتی، نموداری و غیره که در چاپهای قبلی وجود داشت برطرف گردد. بدین وسیله از همه دانشجویان عزیز و همکاران گرامی که ما را ارشاد و راهنمایی کردند، سپاسگزاریم.

نعمت‌اله اکبری

و

مصطفی شریف

مقدمه

تحولات روزافزون علم و فناوری در حوزه‌های مختلف فعالیتهای بشری و همچنین نیازهای رو به تزاید انسان، همگان و به ویژه دست‌اندرکاران مربوط به دانش و دانش‌اندوزی را بر آن می‌دارد تا همگام با این تحولات و نیازها گام برداشته و پاسخگوی آنها باشند. اگر چه در مباحث مربوط به اقتصاد کشاورزی شاید تحولات عمیقی که نیاز به تغییرات گسترده‌ای داشته باشد، نتوان یافت، اما چگونگی بیان مطالب و مفاهیم و شیوه استفاده از نرم‌افزارهای گوناگون و مدل‌های متفاوت می‌توانند جدید، نو و متمایز از شیوه‌های گذشته باشند. در کتاب حاضر سعی شده است در حد مقدور و بضاعت علمی نویسندگان به این مهم پرداخته شود. این کتاب در قالب ده فصل ساماندهی شده است، به طوری که در فصل اول توسعه اقتصادی و جایگاه کشاورزی در قالب مدل‌های گوناگون در خصوص توسعه بیان شده و نقش این بخش در توسعه اقتصادی و همچنین دلایل اهمیت بخش در توسعه اقتصادی تشریح گردیده است. در فصل دوم اقتصاد تولید کشاورزی به طور گسترده مطرح و علاوه بر استنتاجهای نظری از تابع تولید و اصول تولید، انواع توابع تولید مورد استفاده در کشاورزی به تفصیل بیان شده است. در این فصل همچنین تابع محصول کشاورزی و ماهیت، ساختار و طبقه‌بندی نهاده‌های کشاورزی آمده است. در فصل سوم تجزیه و تحلیل کاربرد توابع تولید در بخش کشاورزی به رشته تحریر درآمده و علاوه بر بازده نهایی و کاربرد آن و هزینه‌ها، مبانی نظری رابطه اندازه واحد کشاورزی و هزینه تولید نیز بیان شده است. در فصل چهارم برنامه‌ریزی خطی و کاربرد آن در بخش کشاورزی و عناصر اصلی مدل‌سازی و حل آن بیان گردیده است. در فصل پنجم عرضه محصولات کشاورزی، عوامل مؤثر بر عرضه، تابع عرضه و خصوصیات عرضه و همچنین حالت‌های خاص آن آمده است. در فصل ششم تابع تقاضای محصولات کشاورزی و عوامل مؤثر بر آن و رابطه بین کشش تقاضا و درآمد تولیدکنندگان به تفصیل بیان شده است. در فصل هفتم مبحث مهم قیمت‌گذاری از جنبه‌های گوناگون مبانی نظری قیمت‌گذاری محصولات

کشاورزی، روشهای مختلف تثبیت قیمت، تعرفه‌ها، یارانه‌ها و مطالب مربوط به آنها و ایرادات و آثار منفی سیاستهای قیمت گذاری به تفصیل بیان گردیده است. در فصل هشتم بازار محصولات کشاورزی مورد بحث قرار گرفته و در قالب بازارهای بین‌المللی، داخلی، بازاریابی محصولات کشاورزی و روشهای آن مطالبی آمده است. در فصل نهم بحث نظامهای بهره‌برداری و شیوه‌های تولید و نیز مالکیت در کشاورزی و مطالبی در این زمینه‌ها در حد لازم بیان شده و بالاخره در فصل دهم نقش تکنولوژی در بخش کشاورزی، اهمیت، انتقال و انواع تغییرات تکنولوژی آمده است.